

8
SINIF

DİM

DERS

İSLEME

Modülleri

T.C. İNKILAP TARİHİ
VE ATATÜRKÇÜLÜK

2. MODÜL

MİLLÎ UYANIŞ: BAĞIMSIZLIK
YOLUNDA ATILAN ADIMLAR

- I. Dünya Savaşı (1914-1918)
- I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti
- Mondros Ateşkes Antlaşması'nın
İmzalanması ve Uygulanması
- Kuvayımiliye Hareketi
- Millî Mücadele'nin Hazırlık Dönemi
- Misakımillî'nin Kabulü (28 Ocak 1920)
ve Büyük Millet Meclisinin Açılması
(23 Nisan 1920)
- Büyük Millet Meclisine Karşı İsyanlar
- Sevr Barış Antlaşması
(10 Ağustos 1920)

I. DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

Sanayi İnkılabı ile ortaya çıkan sömürgecilik yarışı ve Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik akımı zamanla Avrupa'daki güçlü ülkeleri etkilemiştir. Bu ülkeler sömürge bulabilmek ve topraklarını koruyabilmek için birbirleriyle yarışa girmiştir. Bu durum, İttifak ve İtilaf Devletleri olarak bilinen birbirine karşı güç odaklarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Sanayileşmesini geç tamamlayan Almanya ve İtalya sömürge elde etmek için birlik oldular. Bu gruba daha sonra Avusturya-Macaristan İmparatorluğu da katılmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu farklı milletlerden oluştuğu için milliyetçilik akımından olumsuz yönde etkilenmişti. Bu devletler 1882 yılında ..... kurmuşlardır.

Sömürgelerini kaybetmek istemeyen İngiltere ve Fransa yanlarına Rusya'yı alarak 1907 yılında ..... oluşturmuşlardır.

I. DÜNYA SAVAŞI		
	İtilaf Devletleri	İttifak Devletleri
Savaş Başlamadan Önce	İngiltere, Fransa, Rusya	Almanya, İtalya, Avusturya-Macaristan
Savaş Başladıktan Sonra	İngiltere, Rusya, Fransa, İtalya, ABD, Sırbistan, Belçika, Japonya, Romanya, Yunanistan, Karadağ	Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti, Bulgaristan

I. Dünya Savaşı'nın Başında Bloklar

I. Dünya Savaşı'nın Genel Nedenleri

Milliyetçilik akımı

Ham madde ve pazar arayışı

Bloklaşma ve silahlanma yarışı

I. Dünya Savaşının Özel Nedenleri

İngiltere	- Dünyanın en büyük sömürgeci devleti olması - Sömürge yarışında rakibi olan ..... karşı her türlü fırsatı değerlendirmesi ve bu devletle sömürge yarışında çıkar çatışmasına girmesi
Fransa	- Almanya'ya karşı İngiltere ile birlikte hareket etmesi - Alsas-Loren Bölgesi'ni Almanya'dan geri almak istemesi
Rusya	- Slav ırkından ve Ortodoks mezhebinden olan milletleri ..... politikasıyla bir bayrak altında toplamaya çalışması - Balkanlar'da uyguladığı Panslavizm politikası nedeniyle bölgede egemenlik kurmak isteyen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile çıkar çatışmasına girmesi
Almanya	- Hızla gelişen sanayisine ham madde ve pazar bulabilmek için İngiltere'nin ve Uzak Doğu'daki Japonya'nın sömürgelerine sahip olmak istemesi - Orta Doğu'ya ulaşmak amacıyla ..... ile yakınlaşmak istemesi
Avusturya-Macaristan	- Rusya'nın Panslavizm politikasından rahatsız olması - Balkan toprakları üzerinde Rusya'ya karşı nüfuz kurma mücadelesine girişmesi
İtalya	- Siyasi birliğini geç tamamlaması ve sömürgeler elde etmek için Akdeniz'de yayılma politikası izlemesi - Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun eline geçen topraklarını yeniden elde etmek istemesi

Örnek:

I. Dünya Savaşı ilk başlarda Avrupa'da başlamış ancak daha sonra geniş bir alana yayılmış ve bir dünya savaşına dönüşmüştür.

Bu durumun yaşanmasında;

- I. birçok devletin savaşa katılması,
- II. Avusturya-Macaristan veliahtının öldürülmesi,
- III. İtilaf Devletleri'nin güçlü olması

gelişmelerinden hangileri etkili olmuştur?

- A) Yalnız I   B) Yalnız II   C) I ve II   D) II ve III

Çözüm:

Savaşı Başlatan Olay

Avusturya-Macaristan veliahtı Ferdinand ve eşi, Saraybosna'yı ziyaretleri sırasında 28 Haziran 1914'te bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürüldü. Bu olaydan sonra Avusturya-Macaristan, Sırbistan'a savaş ilan etti. ...., Sırbistan'ın; Almanya, müttefikleri Avusturya-Macaristan'ın yanında savaşa girdi. .... müttefikleri Rusya'nın yanında yer alarak savaşa dâhil oldu ve savaş Avrupa'da yayıldı.

Etkinlik - 01

Aşağıdaki ifadeleri “Doğru (D)-Yanlış (Y)” olarak değerlendiriniz.

- Sanayi İnkılabı'na bağlı olarak artan ham madde ve pazar ihtiyacı, sömürgeciliğe; sömürgecilik de I. Dünya Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur. ☐
- Milliyetçilik, I. Dünya Savaşı'nın özel nedenleri arasındadır. ☐
- I. Dünya Savaşı'nın yaşanmasında Almanya ile İngiltere arasında yaşanan ekonomik rekabet etkili olmuştur. ☐
- İngiltere, Fransa ve Rusya arasında Üçlü İtilaf kurulmuştur. ☐
- I. Dünya Savaşı, Avusturya-Macaristan veliahtının bir Sırp tarafından öldürülmesiyle başlamıştır. ☐
- İtalya ve Avusturya-Macaristan, I. Dünya Savaşı'nın ilk döneminde aynı grupta yer almıştır. ☐
- Fransa'nın Alsas-Loren'i Almanya'dan alması I. Dünya Savaşı'nın genel nedenlerinden biridir. ☐
- I. Dünya Savaşı'nda Almanya ile Japonya aynı tarafta yer almıştır. ☐
- Avrupa'da başlayan savaş Osmanlı Devleti, Japonya ve ABD'nin de katılımıyla dünya savaşına dönüşmüştür. ☐
- Dünya devletleri, çıkarları gereği kendilerine yakın gördükleri devletlerle yakınlaşma içine girerek bloklaşmaya neden olmuştur. ☐
- Avusturya-Macaristan, çok uluslu bir imparatorluk olduğu için milliyetçilik fikrinden ülkesinin etkilenmesini istememiştir. ☐

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ

I. Dünya Savaşı başladığında Osmanlı yöneticileri, bir yandan ülke güvenliğini sağlamaya yönelik tedbirler alırken diğer yandan da devletin takip edeceği savaş politikasını belirlemeye çalışmaktaydı.

- I. Dünya Savaşı başladığında Osmanlı Devleti,

✓ Tarafsızlığını ilan etmiştir.

✓ Boğazları ulaşıma kapatmıştır.

✓ Ülke genelinde seferberlik başlatmıştır.

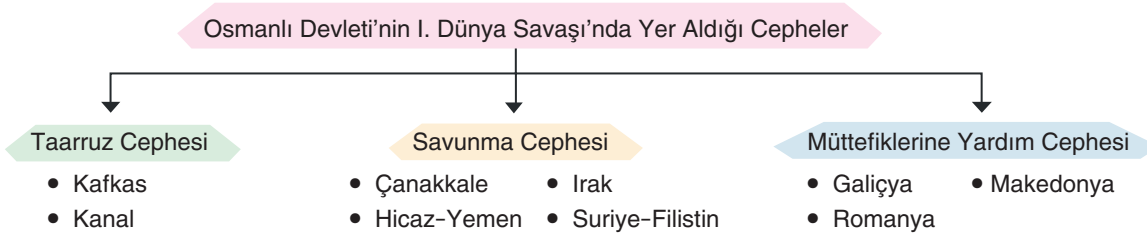
✓ Kapitülasyonları kaldırdığını duyurmuştur.

- Savaş başladığında tarafsız olan Osmanlı Devleti böyle bir savaşta yalnız kalmamak için ittifak girişimlerinde bulundu. İtilaf Devletleri'nin yanında yer almayı hedefleyen Osmanlı Devleti'nin talebi reddedildi. İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarını aralarında paylaşmayı amaçladıkları için Osmanlı Devleti'nin savaşa katılmayıp ..... kalmasından yanaydı. Osmanlı Devleti tarafsız kalırsa İngiltere ve Fransa, müttefikleri olan Rusya'ya yardım edebilecek, Boğazlardan serbestçe geçebileceklerdi.
- Osmanlı Devleti, İngiltere ve Fransa ile birlikte hareket etme kararı reddedilince Alman sempatisi olan Enver Paşa ve İttihat Terakki'nin ileri gelenlerinden bazıları Almanya ile dostluk antlaşmasının imzalanmasını sağladılar. Böylece Almanya ile bir ittifak kuruldu.
- Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi yanına çekme nedenleri:
  - ✓ Yeni cepheler açarak savaşı geniş alanlara yayma ve üzerindeki savaş yükünü hafifletme isteği,
  - ✓ Osmanlı Devleti'nin ..... konumundan faydalanarak İngilizlerin sömürgeleriyle bağlantısını kesme isteği,
  - ✓ Osmanlı halifesinin dinî gücünden faydalanma isteği,
  - ✓ Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklarını kullanma isteği,
  - ✓ Osmanlı Devleti'nin insan gücünden faydalanma isteği.

- Almanya ile ittifak antlaşmasının imzalanmasından birkaç gün sonra Osmanlı Devleti, İngiliz donanmasından kaçarak kendisine sığınan iki Alman gemisini satın aldığını açıkladı. .... adı verilen bu iki gemi Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombaladı. Bunun üzerine Rusya, İngiltere ve Fransa peş peşe Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.

- Osmanlı Devleti, İttifak Devletleri'nin yanında I. Dünya Savaşı'na girince birçok cephede savaşarak çok geniş bir coğrafyada mücadele etmek zorunda kaldı.

Taarruz Cepheleri

Kafkas Cephesi

- Türk ordusu bu cephede Ruslara karşı savaşmıştır.
- Enver Paşa komutasındaki 150 000 kişilik Türk Ordusu, ... Harekâtı'nı başlatmış ancak taarruz açlık ve ağır kış şartları yüzünden ağır kayıplar verilerek başarısızlıkla sonuçlanmıştır.
- Bu başarısızlıktan yararlanan Rus birlikleri Erzurum, Muş, Bitlis, Trabzon ve Erzincan'ı ele geçirmişlerdir.
- Çanakkale Savaşlarından sonra Diyarbakır'daki 16. Kolorduya komutan olarak atanan ..... , Rus birliklerinin Diyarbakır yönündeki ilerleyişlerini durdurmuş, karşı taarruzla Muş ve Bitlis'i geri almıştır.
- Çanakkale Boğazı'nı geçemeyen İttifak Devletleri, Rusya'ya yardım gönderemediği için Rusya'da ekonomik sorunlar gittikçe arttı ve sonunda Bolşevik İhtilali yaşandı.
- 1917 Bolşevik İhtilali ile Rusya yıkıldı. Yerine kurulan Sovyet Rusya, İttifak Devletleri'yle Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekildi (3 Mart 1918).
- Antlaşma gereği Ruslar, Doğu Anadolu'daki işgal ettikleri Osmanlı topraklarını boşalttılar. Bu antlaşmayla 1878 Berlin Antlaşması'nda kaybedilen Kars, Ardahan ve Batum yöreleri Ruslardan geri alındı.

I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Savaştığı Cepheler

Kanal Cephesi

- Mısır'da Osmanlı hâkimiyetini yeniden sağlamak ve Mısır'ı ele geçirerek İngiltere'nin ..... sömürge yolunu kesmek amacıyla gerçekleştirilen Kanal Harekâtı, iki kol hâlinde ilerlemiştir. Ancak ikmal hatları yeterli olmadığı için askerlerimiz tüm erzâğını yanlarında taşıyordu. Bu durum çölün zor şartlarında askerlerimizin yorgun düşmesine neden oldu.
- Yaşanan açlık ve susuzluk, durumu daha da ağırlaştırdı. Buna rağmen askerlerimiz Kanal'ı ele geçirmek için birkaç kez girişimde bulunduysa da büyük kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldılar.

Ermeni Sorunu

- Asırlar boyunca Ermenilerle Müslümanlar barış ve huzur içinde bir arada yaşamışlardır.
- 19. yüzyılın başlarından itibaren Avrupalı devletlerin kışkırtmasıyla Balkanlar'daki birçok azınlık isyan ederken Ermeniler böyle bir isyanı akıllarından bile geçirmemişlerdi. İşte bu nedenle Ermeniler Osmanlı yönetimince ..... olarak adlandırılmıştır.
- 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan Ermeni sorunu, büyük devletlerin bölge üzerindeki çıkar hesaplarından kaynaklanmıştır. Ermenilerden kendi çıkarları için yararlanmaya çalışan iki devlet ..... olmuştur. Rusya, Ermenilerin yardımıyla Akdeniz'e inmenin hayalini kurarken İngiltere de Ermenileri kullanarak Rusya'nın Akdeniz'e inmesini engellemeye çalışmıştır.

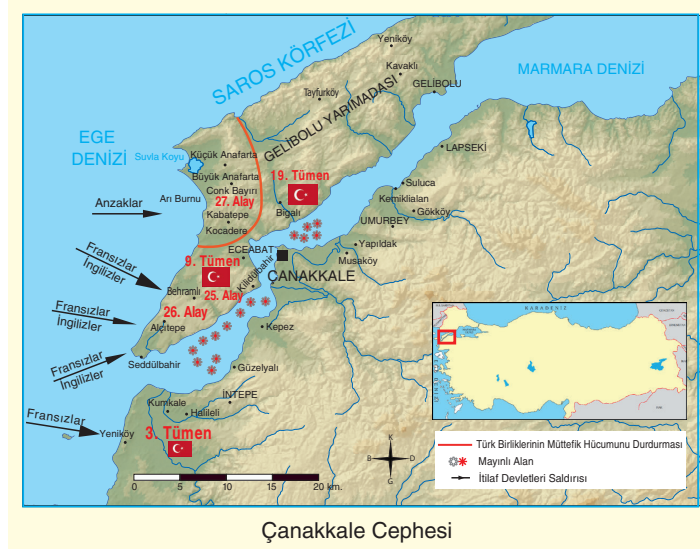

- 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ermenilerden istifade etmeye çalışan Rusya, savaş sonrası toplanan Berlin Konferansı'nda Ermenileri gündeme getirerek Ermeni sorununun doğmasına ve ..... boyut kazanmasına zemin hazırlamıştır. Ruslar tarafından kışkırtılan ve desteklenen Ermenilerin bir kısmı silahlı çete kurarak Doğu Anadolu'da Müslümanlara baskı yapmaya başlamıştır.
- Ermeniler I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Kafkas Cephesi'nde Türk ordusuna karşı Rusya'nın yanında yer almışlar ve bölge halkına karşı zararlı faaliyetlerde bulunmuşlardır. Osmanlı Devleti, 15 Nisan 1915 tarihinde Van'da ve ilerleyen günlerde çeşitli şehirlerde çıkan isyanlar üzerine 27 Mayıs 1915 tarihinde ..... çıkardı.
- Sevk ve İskân Kanunu ile Ruslarla iş birliği yaparak katliama girişen Ermeniler bulundukları yerlerde sorun oluşturdukları için Suriye'ye nakledilme kararı alındı. Bu tedbir, bir sınır dışı etme olayı değildir. Kendi otoritesini ve halkının güvenliğini sağlamakla yükümlü olan devlet, suç işleyen gruplarla onlara yardım edenleri ülke sınırları içerisinde başka bir bölgeye nakletmiştir.

Savunma Cepheleri

Çanakkale Cephesi

- İtilaf Devletleri'nin Çanakkale Cephesi'ni açmasındaki amaçları:
  - ✓ İstanbul ve Boğazları ele geçirip Osmanlı'yı savaş dışı bırakmak
  - ✓ Müttefikleri olan Rusya'ya gerekli askerî ve ekonomik yardımları yapmak
  - ✓ Bu cephede kazanılacak başarıyla birlikte hâlâ tarafsız olan Balkan devletlerini kendi yanlarında savaşa çekmek
- İtilaf Devletleri Çanakkale'yi önce denizden geçmeyi denedi, İngiltere ve Fransa donanmalarından oluşan büyük bir filo 19 Şubat 1915'te Kumkale ve Seddülbahir tabyalarını bombalamaya başlamıştır. (Tabya: Bir yerin savunulması için özel olarak yapılmış ve silahlarla donatılmış yer.) Çok şiddetli olan bombardıman yaklaşık bir ay kadar devam etmiştir.
- 18 Mart 1915'te İtilaf donanması Çanakkale Boğazı'nı geçmek için harekete geçti. Ancak bir gece öncesinden ..... gemisi ile Boğaz'a düşenen mayınlar ve kahraman Türk topçusunun başarısı sayesinde İtilaf donanması büyük kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kaldı.
- Savaşın kaderini değiştiren Nusret mayın gemisinin komutanı .....'dır. Cevat Paşa İtilaf donanmasının çekilmesini izlemiş ve "Gittiler... Geçemediler... Geçemeyecekler..." demiştir.
- Çanakkale'yi geçemeyeceklerini anlayan İtilaf Devletleri, Gelibolu Yarımadası'na asker çıkardı. 25 Nisan 1915'te İtilaf ordusu Seddülbahir, Kumkale ve Arıburnu'na çıkarma düzenledi.
- İtilaf Devletleri, öncelikle kıyıları ele geçirerek Türk ordusunu geri çekilmeye zorladı. Fakat başta ..... olmak üzere birçok Türk komutan ve askerinin büyük gayreti ve kahramanlıkları sonucu İtilaf Devletleri kara savaşlarında da başarılı olamadı.

- Anafartalar Grup Komutanlığına atanan Yarbay Mustafa Kemal askerlerine “Ben size taarruzu emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum! Biz ölünceye kadar geçecek zaman içinde yerimize başka kuvvetler ve komutanlar gelebilirler.” sözüyle birliklerini harekete geçirmiştir.
- Mustafa Kemal; Anafartalar, Conkbayırı ve Kocaçimen’de İtilaf kuvvetlerini geri çekilmeye zorlamış ve Boğazları kurtarmıştır.
- Çanakkale Savaşlarının sonuçları:
  - ✓ I. Dünya Savaşı’nın süresi iki yıl uzadı.
  - ✓ Çanakkale’de elde edilen başarının etkisiyle Bulgaristan İttifak Devletleri yanında savaşa girdi.
  - ✓ Müttefiklerinden yardım alamayan Rusya, I. Dünya Savaşı’ndan çekildi.
  - ✓ On binlerce asker şehit oldu.
  - ✓ Türk milletinin birlik ve beraberliği en üst seviyeye çıktı ve bu millî heyecan Millî Mücadele ruhunun doğmasını sağladı.

Mustafa Kemal Çanakkale Cephesi’nde

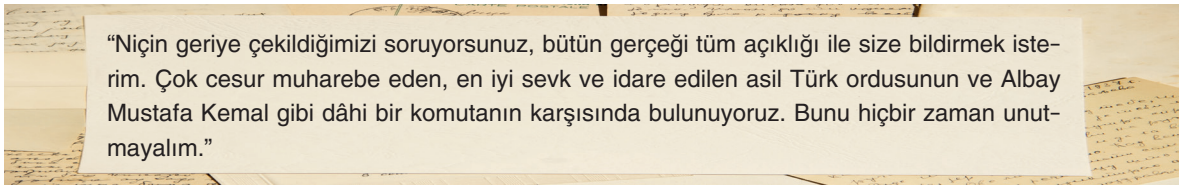

Bilgi Notu

Mustafa Kemal’in Çanakkale Savaşlarında düşmanın manevralarını önceden kavraması (ileri görüşlülüğü) ve aldığı kararları cesaretle uygulaması, savaşın gidişatını değiştirmiştir. Bu durum onun Türk ve dünya kamuoyu tarafından tanınmasını sağladı ve Millî Mücadele’nin lideri olmasına zemin hazırlamıştır.

Örnek:

Çanakkale’de savaşan İngiliz Başkomutan General Hamilton, 17 Ağustos 1915’te İngiltere Harbiye Bakanlığına şu telgrafı çekmiştir:

Bu telraftan hareketle;

- İngilizlerin savaşın kaderini değiştirdiği,
- Türk ordusunun başarılı savunması sonucunda İngilizlerin çekilmek zorunda kaldığı,
- Mustafa Kemal’in askerî deha olarak görüldüğü

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I   B) I ve II   C) II ve III   D) I, II ve III

Çözüm:

Hicaz-Yemen Cephesi

- Müslümanlar için kutsal yerler olan Mekke ve Medine'yi İngilizlerin işgal etmesini önlemek için açılan bu cephede, Medine bölgesini koruma görevi "Çöl Kapları" lakaplı .....'ya verildi. Fahrettin Paşa İngilizlerin yanı sıra isyancı bazı Araplar ile de mücadele etmek zorunda kaldı.
- Son derece kısıtlı imkânlarla rağmen Fahrettin Paşa, Medine'yi iki yıl yedi ay savundu. Kuşatma uzadıkça aç ve susuz kalan Osmanlı askerleri çekirge yiyerek Medine'yi savunmaya devam etti. Fahrettin Paşa I. Dünya Savaşı bitene kadar Medine'yi teslim etmedi. Savaşın sonunda Hicaz topraklarından çekilmek zorunda kaldı.

Fahrettin Paşa

Irak Cephesi

Halil Kut Paşa

- Cephe, İngiltere tarafından açılmıştır. Orta Doğu petrollerini kontrol altında tutmak ve Kafkaslar'da Ruslarla birleşmek İngiltere'nin hedefleri arasında yer alıyordu.
- Basra Körfezi'nden çıkarma yaparak Bağdat'a doğru ilerlemeye çalışan İngilizlere karşı Osmanlı kuvvetleri; ..... Muharebelerinde başarı elde etti. Halil (Kut) Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu ..... denilen yerde İngiliz kuvvetlerini kuşattı.
- Kut'ül Amare Zaferi genel olarak I. Dünya Savaşı'nı etkilemiş ve Bağdat'ı ele geçirmeye yönelik planlar yapan İngilizlere büyük bir darbe vurulmuştur.
- 13 bin İngiliz askeri komutanları ile birlikte esir alındı. Ancak bölgeye yeni kuvvetler gönderen İngilizler, 1917'de Bağdat'ı işgal edip Musul'a doğru ilerlediler. Musul Türk kuvvetlerinin elinde iken Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandı ve Osmanlı Devleti savaştan çekildi.

Suriye-Filistin Cephesi

- Osmanlı Devleti'nin Kanal Cephesi'nde yenilip geri çekilmesi üzerine İngiltere büyük bir karşı saldırı başlattı.
- İngilizler, Kudüs ve Filistin'i işgal edip kısa süre sonra da Suriye'yi ele geçirdiler.
- Yıldırım Orduları bünyesindeki 7. Ordu'nun komutanı olan ..... başarılı bir savunma ile İngilizleri Halep'in kuzeyinde durdurmayı başardı.
- Bölgedeki savunma savaşları devam ederken Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış, Osmanlı Devleti savaştan çekilmiştir. Ateşkes hükümleri gereğince ordusunu terhis eden Mustafa Kemal de İstanbul'a doğru yola çıkmıştır.

Müttefiklerine Yardım Cepheleri

- Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda Galiçya, Romanya ve Makedonya cephelerinde müttefiklerine yardım amacıyla savaşmıştır. Kendi sınırları dışında bulunan bu cephelerde müttefikleri Almanya, Avusturya-Macaristan ve Bulgaristan'ı desteklemiştir.

I. Dünya Savaşı'nın Sona Ermesi

- 1917 yılında Rusya'da çıkan Bolşevik ihtilali sonucunda Çarlık Rusyası yıkılmış, yerine ..... kurulmuştur. Yeni yönetim iç meselelerinden dolayı savaştan çekilmiştir.
- Bu olay üzerine İttifak Devletleri, İtilaf Devletleri'ne karşı üstünlük sağlamıştır. Almanya, doğudaki kuvvetlerini batıya kaydırmış ancak buradaki savunma kırılmamıştır.
- Savaşın başlarında tarafsızlığını ilan eden ....., İngiltere ve Fransa'ya sürekli yardımda bulunuyordu. Alman donanması bu yardımı engellemek, Baltık Denizi'ni ablukaya almak için İtilaf Devletleri'ne mal taşıyan Amerikan gemilerini batırmış; bunun üzerine ABD, Almanya'ya savaş ilan etmiştir.
- Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa girmesiyle güçler dengesi İtilaf Devletleri'nin lehine değişmiş ve İttifak Devletleri tek tek çözülmeye başlamıştır. Galip devletlerle mağlup devletler (Bulgaristan, Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti ve Almanya) arasında önce ateşkes antlaşmaları imzalanmıştır. Bunu barış antlaşmalarının imzalanması takip etmiştir.

Wilson İlkeleri

- ABD Başkanı Wilson, I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru kalıcı bir barış sağlanabilmesi için bir bildiri yayımladı. .... olarak bilinen bu bildiride şu hususlar yer almıştır:
  - ✓ Yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı alınmayacaktır.
  - ✓ Devletler arasında gizli antlaşmalar yapılmayacak, diplomasi açık yapılacak, devletler arasındaki ekonomik engeller kaldırılacaktır.
  - ✓ Uluslararası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözmek için uluslararası bir teşkilat (Milletler Cemiyeti) kurulacaktır.
  - ✓ Çanakkale Boğazı sürekli olarak bütün dünya devletlerinin gemilerine açık kalacaktır.
  - ✓ Osmanlı Devleti'nin Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerine kesin egemenlik hakkı tanınacak, Türk olmayan milletlere (azınlıklara) de kendi kendini yönetme hakkı verilecektir.
- Wilson İlkeleri yenilen devletlere umut ışığı olmuştur. Ateşkes antlaşmalarının imzalanmasını ve I. Dünya Savaşı'nın bitişini kolaylaştırmıştır.
- İtilaf Devletleri ABD'nin savaşa girme aşamasında bu ilkelere uyacaklarını açıklamış ancak savaştan sonra izledikleri politikalarda uymadıklarını göstermişlerdir.
- 1918 yılı sonlarına doğru İttifak Devletleri'nin savaşı kaybedeceği ortaya çıktı. Wilson İlkeleri'nin etkisiyle önce ..... ateşkes isteyerek I. Dünya Savaşı'ndan çekildi. Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi Osmanlı Devleti'nin Almanya ile kara bağlantısını kopardı. Sonrasında savaşı sürdürmekte zorlanan Osmanlı Devleti, ardından Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve en son olarak Almanya ateşkes isteyerek savaştan çekildi.

I. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- İngiltere, Fransa ve ABD dünya siyasetinde güçlü konuma gelmiştir.
- Uluslararası barışı sağlamak amacıyla Milletler Cemiyeti (Cemiyetiakvam) kurulmuştur.
- Yeni siyasi rejimler ortaya çıkmıştır (Rusya'da sosyalizm, İtalya'da faşizm, Almanya'da nazizm).
- Yenilen devletlere ağır şartlar içeren antlaşmalar imzalatıldı. Sömürgeciliğin yerini manda ve himaye düşüncesi almıştır.
- Devletler arası dengeler bozulmuş, sınırlar değişmiştir. Böylece Avrupa'nın siyasi haritası yeniden çizilmiştir.
- Şehirler yakılıp yıkılmış, milyonlarca insan hayatını kaybetmiştir.
- Büyük ekonomik kayıplar yaşanmıştır.
- İmparatorlukların yıkılmasıyla yeni devletler ortaya çıkmıştır (Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Yugoslavya).
- ✓ Tanklar, kimyasal silahlar ve denizaltılar ilk kez kullanılmıştır.
- ✓ Savaşta cephe gerisinde sivil kayıpların fazla olması sivil savunma teşkilatının kurulmasını sağlamıştır.
- ✓ I. Dünya Savaşı'nın sonunda imzalanan antlaşmaların çok ağır şartlar taşıması ve sınırların çizilmesinde milliyet prensibine dikkat edilmemesi yeni sorunlara yol açmış ve II. Dünya Savaşı'nın yaşanmasına neden olmuştur.

Etkinlik - 02

Aşağıdaki ifadeleri “Doğru (D)-Yanlış (Y)” olarak değerlendiriniz.

a. I. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası barışı sağlamak amacıyla Birleşmiş Milletler kurulmuştur.

b. I. Dünya Savaşı'nın sonucunda çok uluslu yapılar parçalanmış, yerine millî devletler kurulmuştur.

c. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa devletlerinin sınırlarında hiçbir değişiklik olmamıştır.

ç. I. Dünya Savaşı sonrasında Rusya'da sosyalizm ortaya çıkmıştır.

d. I. Dünya Savaşı, sömürgeciliğin yerini manda ve himayeye bırakmasında etkili olmuştur.

e. Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde olan Orta Doğu toprakları, I. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere ve Fransa'nın hâkimiyetine girmiştir.

1. İtalya ve Almanya'nın millî birliklerini kurup endüstri alanında ilerlemeye başlaması, Avrupa'da siyasi dengelerin değişmesinde etkili olmuştur. Bu değişim, Avrupalı devletler arasındaki ekonomik ve siyasi rekabetin yanında blokların kurulmasıyla kendini göstermiştir. Görünür bir neden olan Avusturya-Macaristan veliahtının bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi ise I. Dünya Savaşı'nın başlamasında etkili olmuştur.

Bu metinde I. Dünya Savaşı'na;

- I. Fransız İhtilali,
- II. Sanayi İnkılabı,
- III. Çıkar çatışmaları

unsurlarından hangilerinin etkisi üzerinde durulmuştur?

- A) Yalnız I
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

2. Anadolu'da birçok okul 1915 yılında mezun verememiştir. Çünkü Anadolu halkı o yıl üniversitedeki hatta lisedeki çocuklarını bile Çanakkale'de toprağa vermiştir. Toprağa düşen gencecik canlarla oluşturulan siperler, Çanakkale'yi geçilmez kılmış ve Millî Mücadele ruhunu yeşertmiştir. Yaralı düşmanına dahi merhametle yaklaşan Türk askerleri, milletimizin sahip olduğu değerleri bütün güzelliğiyle ortaya koymuştur.

Bu metinden hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Çanakkale, Osmanlı askerlerinin milletini ve devletini yaşatmak için ölüme koştuğu yer olmuştur.
- B) Çanakkale ruhu Millî Mücadele'deki başarının temelini oluşturmuştur.
- C) Osmanlı Devleti'nin Çanakkale'deki kayıplarının birçoğu, eğitimine devam eden insanlardı.
- D) Mustafa Kemal'in bu cephe'deki başarısı, Millî Mücadele'nin lideri olmasında etkili olmuştur.

3. I. Dünya Savaşı'nda birçok sivilin ölmesi, savaştan sonra sivil savunma teşkilatlarının kurulmasında etkili olmuştur.

Bu durum;

- I. cephe kavramının değişmesi,
- II. silah teknolojisinin ilerlemesi,
- III. gizli antlaşmaların imzalanması

gelişmelerinden hangileriyle açıklanabilir?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III

4. 19. yüzyılda Avrupa'da hız kazanan sanayileşme ve bunun sonucu ortaya çıkan sömürgecilik hareketleri, devletler arası çıkar çatışmalarına ve rekabete dönüştü. Ayrıca Fransız İhtilali, getirdiği yeni anlayış ve görüşlerle toplumsal hayatta büyük değişikliklere neden olmuştur. Milliyetçilik düşüncesi özellikle 19. yüzyılın başlarında etkisini göstermeye başladı. Fransız İhtilali ve Sanayi İnkılabı, tüm dünyayı etkiledi ve Avrupa'da sınırlar, siyasi dengeler bozuldu. Tüm bu gelişmeler, 20. yüzyıl başlarında Avrupa'da, şartlara ve zamana göre değişim gösteren bloklaşmaları ortaya çıkardı.

I. Dünya Savaşı'nın nedenlerinin anlatıldığı bu metinden hareketle Avrupa devletlerinin;

- I. siyasi,
- II. ekonomik,
- III. dinî

alanların hangilerinde çıkar çatışmaları yaşayarak bloklaşmalar oluşturdukları söylenebilir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

5. Sarıkamış Harekâtı'nın ilk iki gününde başarıyla geçen taarruz sonrasında olumsuz hava koşulları savaşın seyrini değiştirdi. Kış, 3-4 Ocak 1915 gecesi daha da şiddetlendi. Fırtına ile yağın kar yolları tıkayıp çadırları yıktı. Arkasından da dondurucu soğuklar bastırınca 60 bin Osmanlı askeri donmanın yanı sıra, dizanteri ve tifo gibi hastalıklardan dolayı hayatını kaybetti. Bu harekâta Ruslar da 32 bin kayıp vermiştir.

Bu metne göre Sarıkamış Harekâtı ile ilgili;

- I. Osmanlı için başarısızlıkla sonuçlandığı,
- II. iklim faktörünün etkili olduğu,
- III. Ruslara karşı yapıldığı

yorumlarından hangileri yapılabilir?

- A) Yalnız I
- B) Yalnız II
- C) I ve II
- D) I, II ve III

6. Osmanlı Devleti, ölüm kalım savaşının verildiği bir ortamda Ermeni çeteleriyle uğraşmak zorunda kalmıştır. Ancak çalışmalardan olumlu bir sonuç alınamamış, olayların önüne geçilememiştir. Bunun üzerine Osmanlı Hükûmeti, çıkardığı Sevk ve İskân Kanunu ile olaylara karışın Ermenilerle onlara yardım edenleri ülkenin daha sakin bir bölgesi olan Suriye'ye nakletme kararı almıştır. Bu tedbir sınır dışı etme olayı değildir.

Buna göre Osmanlı Devleti Sevk ve İskân Kanunu ile;

- I. yargılama gücü,
- II. otorite kurma,
- III. halk güvenliği

yükümlülüklerinden hangilerini sağlamıştır?

- A) Yalnız II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

7.

Kut'ül Amare Zaferi'nden sonra Halil Paşa'nın askerlerine hitabı:

"Orduma!

Arsıanlar! Bugün Türklere şeref şın, İngilizlere kara meydan olan şu kıvgın toprakların güneşli havasında, şehitlerimizin ruhları şad ve handan uçuşuyorlar. Hepinizin pak alınlarından öperek hepinizi tebrik ederim...

Ordum gerek Kut karşısında gerekse Kut'u kurtarmak isteyenler karşısında 300'den fazla zabiti ile on binlerini şehit ve yaralı verdi. Fakat buna karşılık İngiliz ordusunun ise bugüne kadar zayıatı otuz bin kişidir. Türk sebatının, İngiliz inadını kırdığı bu harpte birinci vaka Çanakkale'de, ikinci vaka da burda geçti."

Dr. Necdet Özgelen, *Bitmeyen Savaşta Kut'ül Amâre (Halil Paşa'nın Hatıratı)*, s. 180.

Halil Paşa'nın bu hitabından hareketle;

- I. İngilizlerin savaştan çekildiği,
- II. İngiliz ordusunun, Türk ordusundan daha fazla kayıp verdiği,
- III. Kut'ül Amare Zaferi'nin, Çanakkale Zaferi'nden sonra ikinci büyük galibiyet olduğu

ifadelerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız III
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NIN İMZALANMASI VE UYGULANMASI

- I. Dünya Savaşı, İttifak Devletleri'nin yenilgisiyle sona erdi. Önce Bulgaristan 29 Eylül'de ateşkes antlaşması imzalayarak savaştan çekildi. Ardından Osmanlı Devleti, Avusturya-Macaristan ve son olarak da Almanya ateşkes istedi.
- Osmanlı Devleti ile 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması Ege Denizi'ndeki Limni Adası'nda Mondros Limanı'nda, bir İngiliz savaş gemisinde imzalandı.
- Mondros Ateşkes Antlaşması'nı Osmanlı Devleti adına ..... bir heyet, İtilaf Devletleri adına da ..... imzaladı.
- Yirmi beş maddeden oluşan ve oldukça ağır şartlar içeren bu antlaşma ile Osmanlı Devleti fiilî varlığını kaybetti.

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın önemli hükümleri şunlardır:

7. madde: İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edici bir durumun ortaya çıkması hâlinde herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olacaktır.

Amaç: Anadolu'nun tamamının işgal edilebileceği anlamına gelmekteydi. Bu madde ile İtilaf Devletleri işgallere hukuki zemin hazırlamıştır.

24. madde: Vilayetsittede [Erzurum, Van, Harput (Elâzığ), Diyarbakır, Sivas, Bitlis] karışıklık çıktığında bu illerin herhangi bir bölümünün ele geçirilmesi hakkını İtilaf Devletleri saklı tutar.

Amaç: Doğu Anadolu'da bir Ermeni devletinin kurulması hedeflenmektedir.

1. madde: Çanakkale ve İstanbul boğazlarının açılması ve Karadeniz'e serbestçe geçişin temini ve Çanakkale-Karadeniz istihkâmlarının İtilaf Devletleri tarafından işgali sağlanacaktır.

Amaç: Osmanlı Devleti'ni savunmasız hâle getirmeyi ve işgalleri kolaylaştırmayı amaçlamıştır.

5. madde: Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması dışında Osmanlı ordusu hemen terhis edilecektir.

Amaç: Osmanlı Devleti'ni savunmasız hâle getirmeyi ve işgalleri kolaylaştırmayı amaçlamıştır.

10. madde: Toros tünelleri İtilaf Devletleri'nce işgal edilecektir.

Amaç: İşgaller esnasında oluşabilecek direnişler önlenmeye çalışılmıştır.

16. madde: Hükûmet haberleşmeleri dışındaki telsiz, telgraf ve kablolar İtilaf Devletleri memurları tarafından denetlenecektir.

Amaç: Gerçekleştirilen işgallerden Türk halkının haberdar olmasını önlemeye çalışarak halkın örgütlenmesini engellemeyi amaçlamışlardır.

20. madde: Osmanlı askerleri terhis edilecek; Osmanlı Devleti kuvvetlerine ait donanım, silahlar ve cephaneye taşıma araçlarının teslimine dair verilecek emir derhâl yerine getirilecektir.

Amaç: Osmanlı Devleti savunmasız bırakılmak istenmiştir.

22. madde: Osmanlı esirleri serbest bırakılmayıp İtilaf Devletleri'nin elinde kalacaktır.

Bilgi Notu

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması ile Osmanlı Devleti artık işgallere hazır hâle gelmiştir.

- İtilaf Devletleri, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından kısa bir süre sonra antlaşmanın ..... maddesine dayanarak Osmanlı topraklarını işgale başladılar.
- İlk olarak 3 Kasım 1918'de İngilizler tarafından ..... işgal edildi.
- 13 Kasım 1918'de ise İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'u fiilen işgal etti.
- İtilaf Devletleri çeşitli bahanelerle çok ağır şartlar içeren ve istismara açık olan antlaşmanın maddelerini de ihlal ederek Osmanlı topraklarındaki işgallerini giderek yaygınlaştırdı.

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra İşgal Edilen Yerler

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrasında işgal edilen Osmanlı toprakları ve işgal eden devletler şunlardır:

- İngilizler: Samsun, Merzifon, Musul, Urfa, Antep, Maraş, Eskişehir, İzmit, Kütahya, Afyon, Irak
- Fransızlar: Suriye, Hatay (Dört Yol), Lübnan, Mersin, Adana, Zonguldak
- İtalyanlar: Antalya ve Konya çevresi
- Yunanlılar: .....
- Ermeniler: .....
- Gürcüler: .....